

Thisted skolevæsens historie efter 1814

AF BJARNE SØNDBERG

Thisted købstad havde tilsyneladende gode muligheder for at føre Frederik den Sjettes skolelov ud i livet. Det forholdt sig nemlig sådan, at den Caspergårdske skole, der var placeret på hjørnet af Skolestræde og Storegade, efterhånden var i en meget elendig forfatning, derfor havde et par af byens fremsynede borgere skænket to legater, som kunne danne grundlag for byens fremtidige skolevæsen. Det ene legat skulle bruges til at bestride de nødvendige driftsudgifter for en ny skole, det andet skulle finde anvendelse ved opførelsen af en ny skolebygning.

I 1812 oprettede købmand Niels Holst et legat til fordel for byens skolevæsen. Til legatet var knyttet en række bestemmelser, hvoraf det fremgår, at renterne af legatet først kunne bruges, når der var opført en ny skole. Legatstifteren indføjede en række bestemmelser for undervisningen i den pågældende skole. Skolen skulle være for både piger og drenge, der skulle undervises adskilt. Undervisningen skulle omfatte to eller flere sprog, drenge, som ønskede at gå til handelen, undervistes i italiensk bogholderi. Endelig opstillede legatstifteren bestemmelser om, at slægtninge af ham skulle have fortrinnsret ved ansættelse i lærer- og lærerindeembeder, når øvrige ansøgere ikke var bedre kvalificerede. For lærerpersonalet skulle der i skolen være indrettet en lærer- og lærerindebolig.

I 1811 havde købmand Niels Diderichsen skænket et legat, hvis formål var at skaffe byen en ny skolebygning. Købmanden skænkede sin gård, dens bygninger og have til en ny skole. Købmandsgården var beliggende på hjørnet af Storegades sydside og Havnestræde. I statutterne forlangtes det, at den skænkede bygning indrettedes med de nødvendige skolestuer til børnene, der skulle også være den nødvendige bolig for en lærer med familie samt plads til en underlærer.

Gården var gammel og ret så forfalden, hvilket også fremgår af, at gaven fra købmanden også omfattede: 10 nye vindues karme og 300 ruder hvidt glas. På et senere tidspunkt kunne der af boets midler udtages 3000 rigsdalere.

En betingelse for at gaven blev givet var, at man lod det gamle forhus nedrive, og i stedet lod opføre en ny og smuk bygning med facade ud mod Storegade. Over hovedindgangen til denne bygning skulle anbringes en sort tavle med indskriptionen ”Dette hus er skænket af købmand Niels Christian Diderichsen og hustru Charlotte Calundan til skole for Thisted by”.

På trods af ovennævnte legater fik man ikke opfyldt et stærkt og længe næret ønske fra byens befolkning om en bedre skole, ej heller efterkom man den pligt, som skoleordningen af 1814 pålagde byen om at få en bedre organisation af byens skolevæsen. Tiden efter Napoleonskrigene var økonomisk vanskelig, og byens borgere klagede sig over dårlige indtjeningsmuligheder, som følge heraf ophørte byens råd og skolekommission hurtigt med talen om udgifter til opførelse af en ny skole. En årrække kom til at hengå inden byen fik en ny skole.

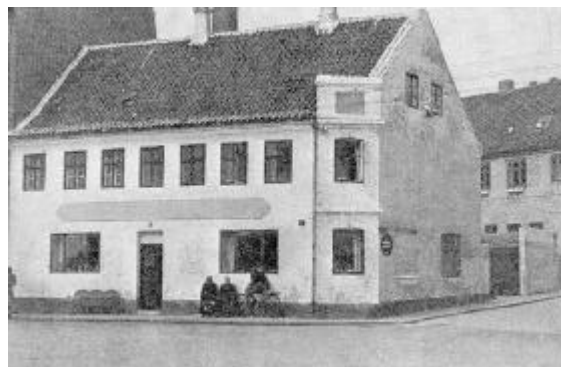
I den følgende periode blev byens i forvejen dårlige skoleforhold endnu ringere, og borgerne begyndte at reagere med kraftige angreb på skolekommissionen, der beskyldtes for ligegyldighed og forsømmelighed. I 1834 havde skolekommissionen modtaget en skrivelse fra cancelliet med påbud om at opføre en ny skolebygning i løbet af to år. Nu søgte byen om udsættelse indtil 1837, hvor arbejdet skulle påbegyndes.

Herefter kunne den nye skole indvies 5. januar 1838. Ved skolen var ansat: en førstelærer, en andenlærer og en håndgemingslærerinde. Efter den nye skoles start blev der meget snart forårsaget af stærke ønsker hos befolkningen indført undervisning i en realklasse. Undervisningen i denne klasse blev besørget af en kapellan.

I 1847 satte man en ny skoleplan i kraft, i følge denne foretoges en deling i en ”friskole” og en betalende ”borgerskole”. Forældrene til børnene i borgerskolen skulle betale et beløb i skolepenge, og ved undladelse af betaling ville der ske overflytning til friskolen, overflytning kunne også ske i forbindelse med for mange skoleforsømmelser, der bevirkede idømmelse af multkt. Såfremt påklædningen blev for ringe, kunne man også foretage en flytning. I de to afdelinger var der forskel på undervisningens indhold, således foregik skoleundervisningen udelukkende i betalingskolen.

Meget hurtigt opstod der problemer omkring pladsforholdene, skolen var for lille til at rumme det stadig stigende antal børn. Efter havnens anlæggelse var byen inde i en stærk vækst, der nødvendiggjorde en udvidelse af skolen.

Skolen udvidedes ved en bygning, der blev opført på en grund mellem skolebygningen og havnepladsen. Denne bygning stod færdig i 1848 og var indrettet med klasseværelser for pigerne, en lærerindebolig og bolig for overlæreren.

Udvidelse af Borgerskolen i Storegade 1848. I baggrunden hovedbygningen ud mod Storegade.

Pladsproblemerne fortsatte imidlertid i de følgende år, og mange forslag blev forelagt kommunalbestyrelsen, der dog ikke kunne akceptere de fremsatte forslag. Problemerne fik deres foreløbige løsning ved oprettelsen af en realskole i byen i 1856.

Den 16. februar 1856 vedtog rigsdagen ”Lov om en realskole i Thisted”. Loven var blevet fremsat af kammerråd C. A. H. Hansen, der var folketingsmand for Thisted amts 2. valgkreds. Økonomien klarede ved et tilskud fra kommunen og amtet på tilsammen 1000 rigsdalere, hertil kom så et beløb af tilsvarende størrelse, der skulle udredes af Sorø Akademis midler. Disse beløb skulle være tilstrækkelige til at klare de årlige udgifter.

Den gamle realskole på Plantagevej ca. 1890.

Efter at økonomien var bragt i orden, manglede man det meget væsentlige at fremskaffe lokaler til undervisningens udførelse. Dette problem løstes af købmand Fjeldgård, der tilbød at bygge skolen på en grund nordøst for skoven, udover selve skolebygningen skulle der indrettes bestyrerbolig, gymnastikplads og legeplads. Skolen lejede sig så ind i disse bygninger, som i 1859 blev købt for 10.000 rigsdalere.

Den første bestyrer for skolen blev udnævnt den 1. august 1856, det blev rektor i Tønder, Niels Viborg Müller. Den 27. november 1856 indviedes skolen, og undervisningen blev straks påbegyndt, den måtte i den første tid foregå i bestyrerboligen, da de øvrige lokaler endnu ikke var færdige.

Skolen havde straks stor søgning, forøget støtte fra stat, amt og kommune gjorde, at man blev i stand til at oprette flere klasser, herved var klassetallet i 1857 øget til 5 mod de oprindelige 3. Væksten i elevtallet fortsatte stadig, og allerede i 1863 måtte man foretage en udvidelse af skolebygningen. Herved forøgedes de oprindelige 4 klasseværelser med: et klasseværelse, et lærerværelse, et særlokale til naturhistorie- og naturlæreundervisning samt en gymnastiksal. Endelig omdannedes et tidligere særlokale til naturfag til biblioteksværelse.

Realskolen efter ombygningen i forbindelse med branden 1924.

Efter ansøgning opnåede skolen fra 1869 tilladelse til at dimittere elever af både lavere og højere grad. Ved at optage eksamen af højere grad opnåede skolen ret til, at dens elever kunne indstille sig til adgangseksamen ved universitetet. Bestyrer Müller blev i 1886 udnævnt til undervisningsinspektør for samtlige landets realskoler, i den stilling forblev han til 1897. 1898-1899 blev skolen helt ombygget, herved kom skolen til at bestå af 2 etager med 8 klasseværelser, et særlokale og et biblioteksværelse.

I 1903 gik skolen over til at blive mellem- og realskole i henhold til mellemskoleloven af 1903.

Ved en ildebrand den 31. juli 1924 brændte øverste etage af skolebygningen. Gennem den følgende genopbygning tog man hensyn til det voksende elevtal, idet der blev indrettet 4 klasseværelser i den nye 2. sal, og skolen fik indlagt centralvarme.

Den udvidelse af skolen i Storegade som fandt sted i 1848 viste sig hurtigt at være ganske utilstrækkelig, og man var nødt til at se sig om efter mere plads. Ved køb af en tilgrænsende ejendom i 1857 forøgedes antallet af klasseværelser og hermed var det bygningskompleks, som udgjorde ”Borgerskolen i Storegade” samlet.

I perioden 1840-1880 steg byens indbyggertal med ca. 3000, hvilket naturligvis mærkedes på antallet af skolesøgende børn, som følge heraf var man igen i pladsnød.

I 1881 fremkom et forslag om køb af en grund, hvor en fremtidig skole kunne placeres. Dette medførte øjeblikkelig store diskussioner om den bedst mulige placering af skolen. Skoleudvalget ønskede, at den nye skole skulle placeres på Knudsens Toft. Herimod talte, at man netop var i færd med at anlægge jernbanen Struer-Thisted, der ville komme til at ligge tæt op af den nye skole, hvis denne placeredes på Knudsens Toft. Mange var af den opfattelse, at skolens arbejde ville blive generet af røg og støj fra jernbanen. Denne placering ville på daværende tidspunkt betyde, at skolen fik en beliggenhed i byens udkant, hvilket ville være en ulempe for børnenes færden til og fra skole, idet de så måtte færdes på de mest befærdede gader.

Et andet forslag gik ud på, at man skulle vælge en placering ved Tingstrupvej, men denne placering ville være generet af skygge fra plantagen fremhævede modstandere.

I 1882 vedtog byrådet, at skolen skulle placeres på Knudsens Toft. Opførelsen af skolen påbegyndtes i foråret 1882, og indvielsen fandt sted den 27. maj 1883. Byggeriet havde kostet 80.000 kr., heri var grundprisen indbefattet. Den nye bygning indeholdt 16 klasseværelser, en gymnastiksal og en overlærerbolig. Befolkningstilvæksten fortsatte, og allerede i 1892 måtte man på samme område opføre pigeskolen, der rummede 8 klasseværelser. Herved havde man fuldt skolebyggeriet ved Skolegade, og dette skolekompleks stod i uændret skikkelse indtil tiden efter 2. verdenskrig.

Man bevarede delingen i betalingskole og friskole, men der indførtes mange forbedringer: bedre klassedeling og forbedrede undervisningsmidler. Denne fremgang gjorde, at flere og flere hjem benyttede skolen. De mange privatskoler nedlagdes efterhånden, den sidste bestod dog indtil 1920.

Da man debatterede Borgerskolens placering ved Skolegade, udtalte et byrådsmedlem, om det ikke ville

være rigtigst at købe noget mere grund, når man tog byens hurtige vækst i betragtning, kunne man meget vel risikere at stå overfor pladsmæssige problemer i løbet af forholdsvis få år. Dette forslag blev fra mange sider tilbagevist, idet man pegede på, at sådanne vanskeligheder burde afhjælpes ved opførelse af en helt ny skole i den østlige bydel.

Problemerne omkring det stigende børnetal blev akutte i perioden 1910-1920, elever fra Borgerskolen måtte således undervises i lokaler på teknisk skole og i et lokale på realskolen. Vanskelighederne klaredes ved, at byrådet i 1919 vedtog at opføre en skolebygning samt gymnastiksal ved Munkevej. Bygningen indviedes i 1921, og herved rådede skolevæsenet yderligere over 14 klasseværelser i 2 etager med lærerværelse og kontor, i tagetagen var der lokaler til tegning, naturfag og skolekøkken. På grunden omkring skolen havde man anlagt skolehave.

Indvielsen af den nye Østre skole medførte, at forholdene på skolen i Skolegade kunne forbedres, der blev således mulighed for at indrette lokaler til tegning og naturfag.

Østre skole, indviet 1921. I udvidet skikkelse anvendt som gymnasium siden 1948.

Samme år, som indvielsen af Østre skole fandt sted, indførtes en ny skole- og undervisningsplan. Man ophævede delingen i betalings- og friskole, elevtallet i klasserne nedsattes, der oprettedes en 7.-klasse, og fællesundervisningen af drenge og piger indførtes. Skolen tilbød nu undervisning i: kvindelig husgerning, sløjd, skolehave; fremmedsprog bibeholdtes i nogle klasser. Brusebad var efterhånden også en del af skolens dagligdag.

I besættelsestiden 1940-1945 blev skolen i Skolegade beslaglagt af tyskerne, skolens 20 klasser blev i april måned 1940 overflyttet til Østre skole. Under trange pladsforhold lykkedes det at gennemføre undervisningen med en mindre beskæring i timetallet.

Efter krigen kunne man i 1945 konstatere, at Vestre skole havde lidt meget under tyskernes benyttelse af bygningerne. Man måtte igang med en omfattende restaurering af hele bygningskomplekset, i forbindelse hermed byggede man en ny etage på skolen. Først i marts

1947 var arbejdet tilendebragt, og man kunne igen begynde undervisning i skolebygningerne.

I det foregående har beretningen især været koncentreret om Borgerskolens forhold. I den periode fortsattes undervisning i Realskolen og mange elever fik en god uddannelse i denne skole, men efterhånden mærkedes savnet af en videregående uddannelse i form af et gymnasium. Thisted amt var det eneste amt i landet, der ikke havde et gymnasium. Det var meget besværligt og dyrt at sende de unge til uddannelse i fjerntliggende gymnasier, og det var kun de færreste forældre, der var i stand til at bære de økonomiske byrder i forbindelse med en sådan videregående uddannelse.

Man fik nedsat et amtsudvalg, som skulle søge at løse problemet. Udvalget, som havde repræsentanter fra amtsrådet og i øvrigt bestod af borgmestrene fra de to købstæder, søgte foretræde for ministeren, og forelagde et ønske om et gymnasium. Man fik at vide, at man kunne sende en ansøgning. Det gjorde man så både i 1937 og i 1939, men herpå blev der ikke givet noget svar.

Imidlertid begyndte man at røre på sig i Nykøbing, hvor man ikke uden videre kunne godkende oprettelsen af et gymnasium i Thisted. Ved besøg i ministeriet opnåede repræsentanterne fra Nykøbing tilsagn om, at man kunne få godkendt oprettelsen af et kommunalt gymnasium i Nykøbing. Fra Thisted sendte man også repræsentanter til ministeriet, og man fik tilsagn om et statsgymnasium i Thisted amt, såfremt man i amtet kunne nå til enighed om placeringen.

På et møde arrangeret af amtmanden drøftede man ministeriets tilbud, som dog blev forkastet af Nykøbing, der fastholdt ønsket om et kommunalt gymnasium. I 1941 vedtog Nykøbing byråd at oprette gymnasiet.

I Thisted skred man også til handling, i 1942 fik man vedtaget oprettelsen af et kommunalt gymnasium. Som hjemsted for gymnasiet havde man udset sig Østre skole, der dog som tidligere omtalt på dette tidspunkt på grund af krigen måtte rumme det meste af byens undervisning.

Først efter krigen fik man endeligt fastsat starttidspunktet til august 1947, dette skete dog først efter megen diskussion, idet der rejste sig en protestbølge mod, at den østlige del af byen skulle miste sin skole. Efter nogen tid faldt sindene dog til ro.

Som leder af det nye gymnasium udpegedes Gunner Rosholm, der havde været adjunkt i Randers. Skolens start skulle forberedes, og rektors opgave var i første omgang at skaffe lærere til skolen, her kunne man bygge på lærerstaben ved den gamle realskole, herudover skulle der ansættes et antal adjunkter. Ved Gunner Rosholms tiltræden som rektor den 1. april 1947 overtog den tidligere leder af realskolen, Aage Jørgensen, stillingen som skoleinspektør ved Borgerskolen, senere blev han stadsskoleinspektør og således leder af byens samlede skolevæsen.

Ved at samle hele byens folkeskoleundervisning på Borgerskolen blev denne skoles lokalesituation meget hårdt presset. En overgang var det på tale, at man skulle inddrage den gamle realskole for at lette på lokalesituationen, dette frafaldt man dog. I stedet projekterede man en større udvidelse af Borgerskolen, der blev bragt til udførelse i perioden 1951-1953. Herved forøgedes antallet af klasseværelser betydeligt, endvidere fik man en række fagllokaler og en gymnastiksal. Den

sidste udvidelse af Borgerskolen bl.a. omfattende en hal foregik i 1965, hermed var mulighederne for byggeri på den disponible grund også på det nærmeste udtømte. Ved gymnasiets oprettelse overlodes undervisningen i eksamensmellemskolen til denne skole. På Borgerskolen oprettedes efterhånden adskillige 8. klasser og der opstod også et behov for undervisning i 9. klasse. Skolevæsenet udnyttede således 1937-loven på bedste måde og stod derfor godt rustet da den nye lov af 1958 skulle føres ud i livet.

Forårsaget af lokaleproblemer på gymnasiet oprettede man pr. 1956 eksamensmellemskole ved Borgerskolen, herved lettedes lokaleproblemerne på gymnasiet, og lærerkræfterne her kunne i højere grad få undervisningstimer i gymnasieklasserne.

I løbet af 1960'erne opbyggedes en specialklasserække ved skolevæsenet i Thisted; herved kunne man tilbyde elever med indlæringsvanskeligheder en passende undervisning.

Både ved Borgerskolen og gymnasiet var der stadig lokaleproblemer. Borgerskolens problemer søgtes løst ved opførelse af en ny Østre skole ved Kronborgvej, denne skole toges i brug i 1969, men færdiggørelsen af skolen er endnu ikke tilendebragt. Samtidig med Østre skoles opførelse udarbejdede man tegninger til en udvidelse af gymnasiet, disse planer er dog aldrig ført ud i livet, idet man ved kommunalreformen af 1970 lagde gymnasieundervisningen ind under amterne. Som følge

heraf har amtet indledt opførelsen af et nyt gymnasium ved Lerpøttervej, efter planen skulle undervisningen kunne begynde her i efteråret 1974. Det nye gymnasium skulle komme til at indgå som et led i et skolecenter bestående af teknisk skole, handels skole og sportsfaciliteter, et projekt, der når det er færdiggjort vil være enestående i sin art. Når denne endnu ikke færdiggjorte plan omtales, må det også omtales, at en udflytning af Borgerskolen gennem de seneste år har været stærkt på tale. Man har planlagt en placering i det nye kvarter mellem Sennels vej en og fjorden.

Sluttelig skal nævnes, at skolevæsenet forandredes voldsomt pr. 1. april 1970, idet man denne dato oprettede den nye Thisted storkommune med næsten 30.000 indbyggere, som leder for det samlede skolevæsen ansattes en skoledirektør. Det blev stadsskoleinspektør Orla Nielsen, der på denne nye post skulle søge at samarbejde disse mange skoler.

Kilder:

P. L. Hald: Af Thisted købstads historie (1924).

P. L. Hald: Thisted skolevæsens historie (1953).

Thisted Gymnasium 1947-72.

Danske byer og sogne.

Forhandlingsprotokoller for Thisted skolekommission og udvalg.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester Hanherred 1974, side 133-143).